

HRVATSKA KOMORA ZDRAVSTVENIH RADNIKA

P.P. 191, 10 000 Zagreb ◊ Fax: +385 1 7980 350 ◊ E-mail: hkzr@hkzr.hr ◊ URL: www.hkzr.hr ◊ OIB: 06195840134

Strukovni razred za djelatnost radne terapije

Zagreb, 24. listopada 2022.

*Prilika + Izbor =
Pravda*

Priopćenje za javnost

Svjetski dan radne terapije: struke koja dodaje život danima

Od 2010. godine međunarodno se obilježava 27. listopada kao **Svjetski dan radne terapije**, a ovogodišnja tema je *Prilika + izbor=pravda* koja promiče radnu terapiju kao struku koja pruža više prilika i izbora u stvaranju otvorenijeg i pravednijeg društva. Ovdje je riječ o terminu *okupacijska pravda* koja je sukladna pojmu socijalna pravda, a odnosi se na pružanje prilike svakoj osobi da odabere sudjelovati u životnim aktivnostima koje su joj važne i smislene, bez obzira na zdravstvene, socijalne, ekonomske, prostorne i druge prepreke koje joj život donosi. Radni terapeuti imaju znanja i vještine kojima pružaju podršku svojim klijentima kako bi vodili aktivan, smislen i uključen život.

Radna terapija je zdravstvena struka koja je 2009. godine regulirana Zakonom o djelatnostima u zdravstvu (NN 87/09). Iako zakonski regulirana tek u ovom stoljeću, radna terapija ima znatno dulju tradiciju prakse i obrazovanja. Povijest radne terapije može se pratiti od Prvog svjetskog rata, kad je cilj rehabilitacijskih ustanova bio osposobiti osobe ozlijeđene u ratu da se vrate kući kao produktivni članovi obitelji i zajednice te da se ponovno integriraju u svakodnevni život. Godine 1947. službeno je uspostavljeno formalno školovanje radnih terapeuta na srednjoškolskoj razini, a u sustavu visokog obrazovanja radni terapeuti su se počeli obrazovati 1986. godine na današnjem Zdravstvenom veleučilištu u Zagrebu. Povijesno gledajući, radni terapeuti sudjeluju u sustavu već više od 100 godina, a posljednjih 36 godina kao visokoobrazovani stručnjaci.

Poznata uzrečica kojom se pokušava na jednostavan način objasniti suvremeni doprinos i značaj radne terapije u zdravstvenoj skrbi glasi: *Medicina dodaje dane životu, radna terapija dodaje život danima* (izvorno: *Medicine adds days to life, occupational therapy adds life to days*). Drugim riječima, medicina spašava život, no radni terapeuti pomažu da taj život postane vrijedan življenja. To čine tako što u fokusu imaju svakodnevni život svojih klijenata, a koji se sastoji od brojnih svakodnevnih aktivnosti, koje obavljamo tijekom dana. To mogu biti rutinske, svakodnevne okupacije koje često niti

HRVATSKA KOMORA ZDRAVSTVENIH RADNIKA

P.P. 191, 10 000 Zagreb ◊ Fax: +385 1 7980 350 ◊ E-mail: hkzr@hkzr.hr ◊ URL: www.hkzr.hr ◊ OIB: 06195840134

ne zapažamo jer ih obavljamo na „autopilotu“, kao što su osobna higijena, objedovanje ili vožnja automobila. No, to mogu biti i složene nove vještine koje tek trebamo svladati, kao što je početak rada na novom radnom mjestu ili svakodnevna briga za dojenče. Sve te niti koje se sastoje od brojnih svakodnevnih radnji, čine temeljno tkanje naših života. Kad smo zdravi i nemamo u svojoj okolini značajnijih prepreka, potrebne vještine, rutine i aktivnosti usvajamo bez većih teškoća. No u slučajevima bolesti, ozljede i drugih zdravstvenih stanja, čak i jednostavne svakodnevne aktivnosti postaju otežane ili čak nemoguće. Gubitak svakodnevnih okupacija za osobu može značiti gubitak praktične i smislene strukture dana, osjećaja samostalnosti i kompetentnosti te produktivnosti u svakodnevnom životu. Jednako tako, nemogućnost organiziranja i sudjelovanja u svakodnevnim aktivnostima povezana je s gubitkom socijalnih uloga i smisla, izolacijom, narušavanjem samopouzdanja i osjećaja vlastitog identiteta, a posljedično i s ugrožavanjem dobrobiti te kvalitete života.

Radni terapeuti usmjeravaju svoje znanje i stručne kompetencije upravo u prepoznavanje teškoća koje osobi otežavaju ili onemogućuju aktivno sudjelovanje u svakodnevici, svemu onome što ljudi žele, trebaju ili moraju raditi kako bi živjeli kvalitetan život. Ujedno, u suradnji s klijentima, pronalaze strategije i rješenja kako obnoviti, vratiti, preoblikovati ili ponovno naučiti vještine potrebne za uspostavljanje ili vraćanje u važne i nužne svakodnevne aktivnosti. Primjerice, radni terapeuti prilagođavaju aktivnost kuhanja za osobu s demencijom, razvijaju strategije za kupovinu namirnica osobe s ozljedom mozga, razmatraju mogućnosti uravnoteženja svakodnevnih zadataka mladih majki, savjetuju kao ergonomski prilagoditi kupaonicu osobi koja za kretanje koristi invalidska kolica ili kako ispravno okretati i nositi novorođenče, analiziraju rizike i uklanjaju prepreke u domu i zajednici osobe starije životne dobi kako bi spriječili padove te osigurali čim dulji život u vlastitom domu; radni terapeuti pomažu djeci s teškoćama senzoričkog procesiranja ili poremećajem izvršnih funkcija (ADHD) regulirati svoje ponašanje i postati uspješniji u školskim aktivnostima ili igri s drugom djecom, osnažuju osobe s depresijom kako bi se vratile u jednostavne svakodnevne aktivnosti brige o sebi. Napisane su brojne knjige o različitim područjima u kojima radni terapeuti rade i djeluju, a tih područja ima koliko i ljudskih života, jer svaki je drugačiji i jedinstven. Iskustva klijenata s kojima su radili radni terapeuti i članova njihovih obitelji najbolje će ilustrirati pozitivne promjene koje su se dogodile u njihovim životima, a možete ih pročitati u nastavku.

Klijenti i članovi obitelji o iskustvu s radnom terapijom

*- Imala sam jaki moždani udar uslijed kojeg mi je lijeva strana ostala oduzeta. Lijeva ruka je bila potpuno bez ikakve funkcije i mogućnosti pomaka. Mislila sam da od nje nikad više neće biti ništa, ali malo po malo, s radnom terapijom moja ruka je postajala sve bolja i funkcionalnija. Na radnoj terapiji radili smo razne aktivnosti; kuhanje ručka, pečenje kolača, brijanje nogu, presvlačenje bebe i slično, a sve u smjeru sto boljeg osamostaljenja. I uspjele smo! Kada sam došla doma bila sam potpuno samostalna. Moja radna terapeutkinja bila mi je moralna, fizička i psihička pomoć, u cijelom mom oporavku. Moram priznati da je ona kao i sama radna terapija bila vrlo važna i velika karika u mom potpunom oporavku. Kako fizičkom, tako i psihičkom. **K.B. (39), rehabilitacija nakon moždanog udara***

- Za dječaka poput njega, koji je svojih prvih šest mjeseci proveo prikovan za bolnički krevet, vježbe tijekom radne terapije su značile jedan novi početak i nadu. Biti radni terapeut nije zanimanje, to je

HRVATSKA KOMORA ZDRAVSTVENIH RADNIKA

P.P. 191, 10 000 Zagreb ◊ Fax: +385 1 7980 350 ◊ E-mail: hkzr@hkzr.hr ◊ URL: www.hkzr.hr ◊ OIB: 06195840134

poziv. Da bi radna terapija imala smisla, potrebno je doprijeti do djece. Od djeteta koje se bojalo bolnice, koje je plakalo na svim vježbicama, koje se bojalo svih ljudi koji nisu njegova obitelj, koje nije znalo jesti, nije znalo sjediti, uz osmijeh naše radne terapeutkinje, njeno strpljenje, volju za učenjem i iskrenu ljubav prema svemu što radi, došli smo do dječaka koji s osmijehom ide na vježbe, koji se hrani poput sve druge djece i kojeg ćemo uskoro, nadam se, gledati kako trčeci dolazi na radnu terapiju. U moru obaveza s kojima se roditelji susretnu, radna terapija im između ostalog omogućiti da vrijeme koje imaju za igru s djecom provedu kvalitetno i usmjereno na točno ono što djetetu treba.

I.B. (36), majka dječaka s Down sindromom

- Radni terapeut je sastavni dio tima rehabilitacije nakon spinalne ozljede, čak bih rekla najvažniji. Kada nakon 21 godinu samostalnog života postanete opet beba u pelenama, totalno bespomoćni i nesamostalni, potreban vam je polet. Netko tko će vam pokazati da život nije stao. Najvažnije je naučiti kako napraviti transfer iz kreveta u kolica i obrnuto, obaviti nuždu, samostalno se obući. Možda zvuče kao banalne stvari, ali kada ne znate kako to savladati, jako je bitno uz sebe imati osobu koja će vam pokazati i ne posustajati dok to ne savladate. Dio radne terapije koji sam prošla je i kuhanje za koje sam mislila da nikada više neću moći. Ali uz pomoć i pojašnjenja da postoji tisuću prilagođenih aspekata u aktivnosti kuhanja koja mogu savladati bilo mi je posebno otkriće. Nedostajale su mi smjernice u kojima bi mi mogao pomoći radni terapeut kasnije u životu, nakon početnog šoka kada sam ostala u invalidskim kolicima, npr. kako u auto i iz njega, svakodnevni kućanski poslovi i briga oko bebe. Ima mnogo stvari koje ne mogu biti pokrivena odmah nakon ozljede kad sam bila psihički i fizički nespremna za njih. Nadam se da će u budućnosti biti moguće zatražiti pomoć od radnih terapeuta kad se sami 'posložimo' i shvatimo koliko toga još nam mogu pokazati da još kvalitetnije živimo. I.P (37), rehabilitacija nakon ozljede kralježnične moždine

- Problemi nakon dijagnoze bipolarnog poremećaja bili su mnogobrojni, no usprkos njima uspjela sam završiti fakultet. Najgore od svega je što sam samu sebe stigmatizirala, kao i moji bližnji. Moja radna terapeutkinja mi je svih ovih godina pomogla u vraćanju samopouzdanja te stjecanju novih vještina važnim za svakodnevni život (organizacija i planiranje slobodnog vremena, osobna higijena, pripremanje hrane, čišćenje, asertivnost, stigma). L.B. (46) liječi se zbog bipolarnog poremećaja

- Radna terapija mi je puno pomogla jer nakon ozljede glave nisam shvaćao da će oporavak ustvari toliko trajati. Mislio sam da to traje par dana i ja onda po starom...čak nisam htio jesti sam, brijati se, kupati (...) sve dok mi radna terapeutkinja nije objasnila. Sad vidim da nije lako, ali mora se naučiti funkcionirati u novim okolnostima. Sada jedem sam, obučem se, ali odjeća mora biti okrenuta, jer teško procijenim da li je na pravoj strani. Zanimarivanje lijeve strane mi je manje nego što je bilo prilikom obroka, ili kada se vozim u autu, a samim time pažnja i koncentracija pri pretraživanju i zapažanju okoline. Još mi se dogodi da ne primijetim kruh ili nož s lijeve strane. Da nije bilo upornosti radnog terapeuta ja bi i dalje čekao da me netko nahrani... Hvala na upornosti, jer nije lako raditi s ovako tvrdoglavom osobom koja misli da je u pravu, a ne shvaća kakvu je ozljedu imala. Tako da, veliko hvala radnoj terapeutkinji na upornosti. D.M. (40), rehabilitacija nakon traumatske ozljede mozga

- Sa četiri godine sam po prvi puta završio u dječjem domu. Kroz djetinjstvo sam prošao puno institucija, dječjih domova, dječju psihijatriju, u koju sam odlazio u više navrata od devete godine.

HRVATSKA KOMORA ZDRAVSTVENIH RADNIKA

P.P. 191, 10 000 Zagreb ◊ Fax: +385 1 7980 350 ◊ E-mail: hkzr@hkzr.hr ◊ URL: www.hkzr.hr ◊ OIB: 06195840134

*Kako sam rastao prošao sam i nekoliko udomiteljskih obitelji. Sa šesnaest godina završio sam u Psihijatrijskoj bolnici Lopača, gdje sam proveo petnaest godina. Moj problem kroz to vrijeme bio je nerazumijevanje i osuda okoline za svaki moj krivi postupak. Uvijek se gledalo što sam krivo napravio, a ne zašto sam to napravio. Zbog toga sam izgubio povjerenje u ljude. Upoznavanje radnog terapeuta, mogućnosti koje sam dobio od njega, promijenile su moj život. Dobio sam povjerenje, razumijevanje... Ne osuđuje, i uvijek čuje što mu kažem. A i mene je naučio čuti. Savjetuje, pomaže mi u ostvarenju mojih životnih ciljeva. Informira me o mogućnostima i prati na mom putu oporavka. Sada živim u organiziranom stanovanju i nisam hospitaliziran sedam godina. **M.Ž. (34), liječen zbog shizofrenije, organizirano stanovanje***

*- Meni kao roditelju i mome sinu, radna terapija je puno pomogla! S radnim terapeutom smo naučili kako se ponašati, pokazati svoje emocije, kako smiriti djetetovu nervozu, kako poboljšati koncentraciju. Mi kao roditelji smo jako zahvalni radnom terapeutu jer smo dobili velikoga prijatelja kojeg naš sin gleda kao člana naše obitelji! **I.G. (30), majka dječaka s ADHD-om***

Prepreke u razvoju djelatnosti radne terapije i dostupnosti radnog terapeuta korisnicima usluga

Unatoč činjenici što radna terapija ima značajnu ulogu u procesu oporavka i povratka u svakodnevni život, i što su intervencije koje radni terapeuti provode znanstveno dokazane i isplative, radni terapeuti u sustavu skrbi još uvijek nisu dovoljno prisutni, a samim time ni dostupni onima kojima su njihove usluge potrebne. To se posebno odnosi na primarnu razinu zdravstvene zaštite i dostupnost radnog terapeuta u kući i zajednici u kojoj ljudi žive svoje živote i pokušavaju sudjelovati u njima značajnim i smislenim svakodnevnim aktivnostima. Da bi se ostvarila dostupnost sveobuhvatne zdravstvene zaštite, Strukovni razred za djelatnost radne terapije se aktivno uključio u predlaganje izmjena i dopuna prijedloga Zakona o zdravstvenoj zaštiti kako bi se omogućila dostupnost usluga radnog terapeuta na svim razinama zdravstvene zaštite. Unatoč tome, Ministarstvo zdravstva nije uvrstilo prijedloge izmjena i dopuna, što je jasno iz prijedloga Zakona koji se trenutno nalazi u e-savjetovanju. Nedovoljna dostupnost radnih terapeuta u raznim sustavima skrbi u Republici Hrvatskoj razvidna je i po broju radnih terapeuta na 100 000 stanovnika. Prema podacima Council for *Occupational Therapy for European Countries* za 2022. godinu, broj radnih terapeuta na 100 000 stanovnika u Sloveniji je 27, Austriji 48, Njemačkoj je 73, Švedskoj 111. Prema Registru Hrvatske komore zdravstvenih radnika (lipanj, 2022), taj broj u Republici Hrvatskoj je 11, što ukazuje da veliki broj potencijalnih korisnika nema mogućnost rada s radnim terapeutom, i to je važno istaknuti.

Radni terapeuti nakon više od desetljeća očekuju da nadležno Ministarstvo zdravstva donošenjem Zakona o zdravstvenoj zaštiti i podzakonskih akata riješi nagomilane probleme struke kao što je Pravilnik o pripravničkom stažu te Mreže djelatnosti radne terapije, i time omogućiti nesmetan rad i dostupnost usluga radnih terapeuta.

Posebno važno pitanje za radne terapeute je nemogućnost nastavka obrazovanja na diplomskoj razini. Radna terapija u gotovo svim europskim zemljama ima osiguranu magistarsku razinu obrazovanja, a u većini zemalja omogućen je i treći ciklus, doktorski studij. Radni terapeuti u Republici Hrvatskoj su jedini stručnjaci kojima je uskraćeno pravo nastavka obrazovanja, a ukoliko to

HRVATSKA KOMORA ZDRAVSTVENIH RADNIKA

P.P. 191, 10 000 Zagreb ◊ Fax: +385 1 7980 350 ◊ E-mail: hkzr@hkzr.hr ◊ URL: www.hkzr.hr ◊ OIB: 06195840134

žele, prisiljeni su upisati studij u nekoj od europskih zemalja, čije su upisnine prilično nedostižne za hrvatski standard. Treba istaknuti da je Republika Hrvatska jedna od potpisnica Bolonjske deklaracije, a onemogućavanjem drugog ciklusa obrazovanja za djelatnost radne terapije ozbiljno se krše ciljevi te deklaracije. Kao strukovna organizacija koja brine o standardima edukacije i prakse, očekujemo da će nadležne institucije to pitanje što skorije riješiti.

Nadamo se da će obilježavanje Svjetskog dana radne terapije naglasiti svu dobrobit kojom radnoterapijska djelatnost doprinosi kvaliteti života svojih korisnika, ali i istaknuti goruća pitanja koja nadležne institucije ne rješavaju i time usporavaju razvoj djelatnosti i njen značaj u sustavu skrbi.

S poštovanjem,

Dopredsjednica Hrvatske komore zdravstvenih radnika

Voditeljica Strukovnog razreda za djelatnost radne terapije

Mirjana Kučina, bacc.therap.occup.